

**Notulen van de online gecombineerde commissievergadering van
Waterschap De Dommel op 3 februari 2022
deel 2: vervolg Gebiedsprocessen**

Voorzitter *E. de Ridder, watergraaf*

Secretaris *H.J. Kielenstijn, secretaris-directeur*

Aanwezig:

de leden: mw. C.J.W.M. Aerds (Water Natuurlijk), T.H.W.C. van Beek (CDA), J.F.M. van Bree (50PLUS), mw. M.L.F. Van Bree-Meeuwsen (50PLUS), mw. L. Bruggink-van der Steen (AWP), M.M.F. Dewachter (Water Natuurlijk), A.M. de Graaff (Bedrijven), H.P.M. van Ham (Ongebouwd), J.L.J. Hendriks (Water Natuurlijk), V.E.C. Lokin (Natuurterreinen), mw. G.J.M.H. Martens (Water Natuurlijk), S.J. Peeters (VVD), J. de Quartel (Water Natuurlijk), mw. M.M. Ruijs (Water Natuurlijk), mw. A. Schouten-Saarloos (PvdA), mw. V.T.C. Slegers (Water Natuurlijk), F.L.M. Tijhof (PvdA), M.W.M. van den Tillaart (CDA), C.A.A.A. Tönissen (PvdA) en mw. M.H.E. van der Zanden-van Rooij (Ongebouwd).

Alsmede de externe commissieleden: M.A.J. Kerkhoff (Natuurterreinen), G.A.J. Knoops (VVD), J.W.M. Kuppens (VVD), mw. W.J.A. Kwinten (Werken aan Water), A.J. Oosting (PvdA), mw. M.P. van Santvoort (AWP), H.J.J.H. Schepers (Werken aan Water), mw. J.M. Sprong-Hoekman (CDA) en P.H.M. Verhagen (AWP).

Afwezig:

De leden: mw. W.S. Batenburg-van Veen (VVD), H.J.E. Dejonckheere (Water Natuurlijk), R.A. Dekkers (VVD), J.W.M. van Gerven (Werken aan Water), B.F.A.M. van Rijckevorsel (Natuurterreinen), mw. E.H.T. Stravens (CDA), M.J.P.A. Tholen (Ongebouwd), C.H.B. Weijs (CDA) en mw. J. Zevenhek (Bedrijven).

De externe commissieleden: A.W.A. van Rijssel (Ongebouwd), H.J.J. van der Schoot (CDA) en P. Visser (Bedrijven).

Begeleiding:

Mw. M. Borst, J. de Jonge en R. Wouters (allen De Dommel).

Notulist:

R. Boot.

1. Opening en mededelingen.

De voorzitter opent deel twee van de gecombineerde commissievergadering. Hij merkt op dat er op 16 december jl. al een sessie is geweest over dit onderwerp. De tijd bleek toen te kort om ook het tweede deel van die sessie te behandelen. Daarom is voor deze bijeenkomst gekozen. Werken in het gebied gebeurt voor een groot deel buiten. Dan is het goed te weten hoe dat gebeurt, met welke partners en wat ervoor nodig is. Er is vorige week

gebruikgemaakt van de mogelijkheid om met een flink aantal van de nu aanwezigen het veld in te gaan om te zien wat het betekent als je het verschil wil maken met een meanderende beek, met grondwater- en systeemherstel en met veranderende functies in samenwerking met het gebied. Deze sessie is een vooruitblik op de gebiedsgerichte aanpak. Wat betekent de maatwerkovereenkomst straks in de praktijk, wat gaat het AB daarvan zien en hoe kan het daarbij een optimale rol spelen?

2. Gebiedsprocessen.

Mevrouw Borst vertelt dat zij een deel van de presentatie zal doen. De heer De Jonge (manager realisatie watersysteem) en de heer Wouters (manager beheer watersysteem) nemen de overige delen voor hun rekening.

De vorige keer zijn de bestaande gebiedsprocessen aan de orde geweest. Daarvan loopt nog een aantal en die zullen nog doorlopen. Het voorbeeld De Utrecht is bezocht en aan de hand van de daar opgedane leerervaringen, is verteld hoe die worden benut in het vervolg van de gebiedsgerichte aanpak. Er is gesproken over het belang van de beschikbaarheid van grond om de doelen te kunnen halen. De VSS (volledige schadeloosstelling) is kort aan de orde geweest, alsmede de voordelen ervan en de manieren waarop die kan worden toegepast. Duidelijk is gesteld dat de harde scheiding bij projecten tussen natuur, landbouw en stad integraal en grootser moet worden aangepakt. Er wordt gekeken naar grotere gebieden en de opgave zal worden beschouwd als een ruimtelijke opgave, waaraan de ruimtelijke ordening dus duidelijk is gekoppeld. De opgaven van de andere partners worden daarin meegenomen, met de nadruk op het toekomstperspectief voor de landbouw (de landbouwtransitie).

Zij zegt toe dat de twee vragen die toen zijn overgebleven, aan het einde van de presentatie worden beantwoord.

Voor de watertransitie gelden bekende termen: “elke druppel telt”, “wat schoon is moet schoon blijven” en “functies passen zich aan bodem en watersysteem aan”. Dat zijn de hoofdonderdelen uit WBP5 die voor de watertransitie, de doelstelling voor 2050, zullen leiden tot een klimaatrobuust watersysteem. In WBP5 is ook vastgelegd waarom en hoe dat gebeurt. Met de KRW-maatregelen die zijn ingepland voor 2027, wordt het water nog niet schoon genoeg. Er is een periode geweest dat droogtes hebben veroorzaakt dat landbouwgebieden, maar ook de natuurgebieden droog stonden. En er zijn steeds vaker piekbuien. De accenten voor de komende tijd liggen op de grondwatervoorraad en het herstel van de balans, op het opvangen van de pieken, op de verschuiving van de beekdalen en de natte gebieden naar de flanken, zodat het aandachtsgebied wordt verbreed. De nadruk ligt op de waterkwaliteit.

De gebiedsgerichte aanpak is bestemd voor het hele gebied van De Dommel. Op de hoge droge zandkoppen zal het waterschap zelf de trekker zijn. In andere gebieden zal het waterschap andere partijen helpen bij het halen van de waterdoelen. In die gebieden liggen ook de grote steden waar De Dommel actief aan de slag gaat. Er liggen ook vele plannen van andere partijen voor de watertransitie. Het uiteindelijke doel is een klimaatrobuust watersysteem in 2050.

De periode tot 2027 begint met de vijf gebieden waar De Dommel zelf trekker is; daar wordt vlakdekkend het een en ander gedaan. Ook partners gaan beginnen met gebiedsgericht aanpakken. Tot 2027 zal het leren, verkennen en ontdekken zijn. Vanaf 2027 wordt gekeken hoe de aanpak moet worden bijgesteld om de doelstelling voor 2050 te halen. Alle dingen die goed gaan, zullen meteen worden uitgerold over het hele gebied. Tot 2027 is het een periode van adaptief programmeren en zodanig bijstellen dat je weet hoe je van 2027 tot 2050 de doelstellingen zult halen.

Er liggen dus drie tijdhorizonnen, met 2050 als einddoel. Er wordt continu gekeken wat een bestendig watersysteem precies betekent. Wat moeten de peilen dan zijn? In hoeverre moet het grondwater worden hersteld? Wat houdt het in als

het grondwater hersteld is? Wat betekent dat voor het infiltreren en voor het uit de grond halen van water? Hoe ziet de waterkwaliteit er dan uit? Dat zijn de vragen waarmee De Dommel nu druk bezig is. Voor 2022 zijn resultaten in de begroting opgenomen die zullen leiden tot prestaties in 2027.

Ieder jaar zal de aanpak worden aangepast, met steeds het beeld voor 2050 voor ogen. Dat is wezenlijk anders dan tot nu toe is gebeurd, want er is altijd een programma geweest waarbij met stapjes resultaten werden gehaald en De Dommel met iedere stap dichterbij het doel kwam. Nu wordt er van 2050 teruggedereend. Na ieder WBP moet je kijken of het tempo en de aard van de werkzaamheden voldoen. Dat betekent dat je continu de drie tijdhorizonts moeten samenbrengen. Het AB zal steeds worden meegenomen in de ontwikkelingen en krijgt te horen wat de stand van zaken is ten opzichte van de prestatie die in 2027 moet worden neergezet.

Er zijn ook gebieden waar partners de gebiedsgerichte aanpak gaan trekken. De Dommel zal daarbij faciliterend, toetsend en ondersteunend meehelpen. Opgeteld met wat De Dommel vlakdekkend doet aan de watertransitie, zal het beoogde effect worden bereikt. Overall is het streven de ambitie voor 2050 te realiseren, maar de manier waarop is verschillend. Dat maakt dat de aard, de omvang en het tempo van de realisatie er ook anders uitzien. In de GGA-gebieden die De Dommel zelf trekt, zullen de resultaten sneller of beter zijn. Dat is wellicht een wat arrogante houding, maar zij meent dat De Dommel met de projecten van de afgelopen periode heeft laten zien dat het erg goed is in het gebiedsgericht werken. In de fase die nu komt, trekt het een grotere broek aan. Alles wat wordt geleerd, zal worden aangereikt aan andere partners en het waterschap zal die partners helpen om het voor elkaar te krijgen.

Ook in de overige gebieden gebeurt veel. Helemaal in het noorden ligt nog het Howabo-gebied. Dat is een andersoortig project dat De Dommel samen met Aa en Maas doet. Zuidelijker, op de hoge droge koppen beginnen de grote integrale opgaven, samen met de partners. Een van die gebieden zal in 2022 worden gecombineerd met een herstelde grondwaterbalans. Die wordt zo snel mogelijk ook uitgebreid naar de andere gebieden.

De heer De Jonge vertelt dat De Dommel heeft gekozen om deze vijf gebieden te trekken omdat daar de grootste impact wordt verwacht van de watertransitie. Het zijn de droge hoge koppen. Als al het water in de bovenlopen van het gebied daar wordt vastgehouden en wordt toegevoegd aan het grondwater, is het effect niet alleen het grootst voor dat lokale gebied, maar ook voor het complete gebied van De Dommel. Het zijn ook gebieden waar samen met de omgeving de afgelopen zes jaar al hard is gewerkt in het kader van de PAS-Natura 2000-projecten. Het waterschap zal grotendeels doorbouwen op waar het al langere tijd mee bezig is, maar er zijn ook nieuwe accenten. De watertransitie is geografisch vele malen groter. Bij de PAS-Natura 2000-projecten, zoals in De Utrecht, heeft De Dommel zich vaak beziggehouden met de natte natuurschap en de lijnstukjes in het beekdal. Het verschil is nu dat het veel verder stroomopwaarts, maar ook breder op de flanken van het gebied zaken wil verkennen om samen met alle gebiedspartners tot een gedragen visie te komen. Dat is een uitdaging omdat je in het gebied met een fors aantal partijen contact moet leggen. In die gebieden liggen nog vrij concrete KRW-opgaven en voor de KRW is de horizon 2027.

Bij een aantal projecten is eerder geprobeerd om no-regret-maatregelen te treffen voor waterconservering. Dat wordt nu verder opgepakt en daarbij wordt ook het bebouwd gebied meegenomen. De verkenning die De Dommel wil uitvoeren, is niet alleen gericht op de wateropgave maar het is de bedoeling daarbij ook de opgave vanuit de landbouw en de natuur en de energietransitie te betrekken. De ruimtelijke druk in Nederland is zo groot dat in de plannen die overheden en ondernemers maken elke vierkante meter wel een dubbelfunctie heeft. De mogelijkheden daarvan bekijken is een onderdeel van het visievormende traject met de collega-overheden en de belangrijkste stakeholders in het betrokken gebied. De

plannen van anderen moeten volledig in beeld zijn, zodat je kunt zoeken naar synergievoordelen.

De aanpak moet met veel handen gebeuren. Na de ambtelijke verkenning worden de partners aan het werk gezet. Het is de bedoeling dat zij niet alleen rapportages en visies aanreiken, maar zij moeten ook bereid zijn om mee te werken aan een gezamenlijke visie. Om dat voor elkaar te krijgen is ervoor gekozen om eerst het bestuurlijk commitment in de vijf gebieden te realiseren. Het gebied van de grenscorridor (Dommeldal, Beekloop en Keersop) is het verst. De bestuurders komen daar al eens per twee tot drie maanden bijeen. De opzet is om toekomstbeelden met elkaar te delen en opgaven wensen en behoeften kenbaar te maken. De Dommel heeft in de gebieden waar het zelf de trekker is, een houding aangenomen alsof het belangeloos is. Het wil niet alleen het waterbelang vertegenwoordigen, maar het belang van alle partners. Dat is een uitdaging, maar hij is ervan overtuigd dat het gaat lukken, want ook in het kader van PAS-Natura 2000 wordt De Dommel als een vrij neutrale partner gezien. Het moet daartoe voor iedereen klaar staan en bereid zijn de andere partijen niet te laten zitten met hun belang. Als het even wat minder lekker loopt, moet het waterschap de zaken vlot trekken. Het is de bedoeling binnen een jaar met een toekomstbeeld voor die gebieden te komen; niet alleen op mooie kaartjes, maar ook in overeenkomsten. Als de gezamenlijke maatregelen zijn geaccordeerd, komt de financiering aan de orde. Het proces start als de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd.

De heer Van Beek merkt op dat de melkveehouders die hij spreekt, deze zachte, sociale kant van het waterschap niet herkennen. Hij vraagt zich af of dat een kwestie van perceptie is.

De heer De Jonge neemt aan dat het een mix is tussen zakelijkheid en openstaan voor het verhaal van de sector van de melkveehouderij. Het waterschap staat open voor elk gesprek.

De heer Van Beek vraagt of er wel iets gebeurt met wat er in een gesprek is gewisseld.

De heer De Jonge antwoordt dat dit in zijn praktijk wel het geval is. Het is wel altijd zoeken, omdat iedereen een belang heeft. De insteek van gebiedsgericht werken is dat het waterschap deze ondernemers niet laat zitten.

De heer Van Beek wijst erop dat het gezamenlijk belang van het waterschap en een melkveehouder grasland is. Als er geen melkveehouders meer zijn, komen op die plekken aardappelen, coniferen en allerlei dingen die het waterschap minder graag heeft. Je krijgt dan een ander soort gebied.

De heer De Jonge erkent dat de melkveehouderij een belangrijke sector in het gebied vormt, die door de grote weiden ook landschappelijk beeldbepalend is.

De voorzitter verzoekt verdere vragen op te sparen tot na de presentatie.

De heer De Jonge stelt dat het waterschap in een van de gebieden wil toewerken naar volledig herstel van het grondwatersysteem. Dat betekent nog dieper in elkaars keuken kijken en op zoek gaan naar de gewenste waterbalans. Daarvoor is maatwerk nodig en dat is alleen te realiseren door te investeren in de relatie met de partners. Voor De Dommel is dat een nieuw beleidsdomein, maar hij heeft zin om hieraan te beginnen.

De heer Wouters vertelt dat er 20 GGA-gebieden zijn, waarvan 15 worden getrokken door derden, met name TBO's. De aanpak in de maatwerkovereenkomst is dat elk gebied vanuit hetzelfde principe wordt ontwikkeld. De derden zijn dus

verantwoordelijk voor de opgave; zij organiseren het gebiedsproces en de uitvoering, net als het waterschap voor zijn gebieden doet. De rol van het waterschap daarin is faciliteren, adviseren en toetsen. Deels vanuit de expertise, zoals hydrologie, maar ook deels als bevoegd gezag. Het waterschap geeft bijvoorbeeld de kaders en randvoorwaarden mee om de beheerbaarheid en de onderhoudbaarheid van het water te borgen. In die maatwerkovereenkomst wordt gezamenlijk instrumentarium ontwikkeld, onder andere voor grondverwerving. Per processtap wordt gekeken hoe het waterschap het beste kan helpen. Ook de andere 15 gebieden hebben als doel om het komende halfjaar hun plan van aanpak klaar te hebben.

Naast die 20 gebieden is er ook het vlakdekkende. Dat is een groot gebied, zowel landbouwgebied als bebouwd gebied, waar allerlei thema's spelen die een relatie hebben met water, zoals energie en woningbouw. Er is al een afwegingskader om initiatieven van derden te bekijken. Hoe bepaal je bij een initiatief dat het waterschap moet acteren vanuit het bevoegd gezag of vanuit een kans voor water. De rol van het waterschap is in de WBP4-periode vastgelegd in een bestuurlijk kader. Er is een actualisatie nodig voor WBP5.

Het waterschap heeft vier rollen. Ten eerste de responsieve rol. Als het initiatief loopt en er is een adviesvraag, kan het waterschap daarop reageren. Soms is er meer nodig en dan ga je het netwerkend oppakken. Dat is de tweede rol. In de maatwerkovereenkomst gaan de partijen samen staan voor de gezamenlijke doelen. Je zorgt dan bij voorbeeld dat er niet door zowel het projectteam als door het waterschap een hydroloog in stelling wordt gebracht. Het projectteam heeft één hydroloog die voor de gezamenlijke doelen werkt; het waterschap heeft van tevoren de kaders meegegeven en toetst achteraf. In de presterende rol, de derde, is het waterschap de projectleider. De vierde rol is de rechtmatige. Dan is het waterschap het bevoegd gezag, de vergunningverlener.

Spreker noemt een aantal voorbeelden waarbij De Dommel het bevoegd gezag is. Het verdiept spoor van Vught is een groot project met veel impact op het grondwater. Ook het inlaatgebied van de Sonse Heide en Rendac is een ontwikkeling waar het waterschap moet beoordelen met welke capaciteit het erin gaat zitten. Dat gebeurt met adaptief programmeren. In totaal gaat het om ongeveer 200 initiatieven in het gebied van De Dommel waar het in enige vorm iets mee moet.

Mevrouw Borst stelt dat de organisatie het AB graag wil betrekken bij het proces. Een van de vragen is hoe je tot een gebiedsvisie komt. Er is al iets verteld over de koppeling van de gebiedsgerichte aanpak aan de projecten waarmee het waterschap al bezig is en er zijn goede voorbeelden getoond. Maar op dit moment zijn nog niet alle antwoorden bekend. Wat dat betreft is het nog een zoektocht. Er zal vaker overleg zijn met het AB en het AB zal worden meegenomen in de ontwikkeling van de trajecten. Dat gebeurt in ieder geval in de reguliere P&C-cyclus. In de begroting voor 2022 staan al concrete dingen. Daarover wordt gerapporteerd; op sommige punten nog wat globaal. Er zal worden geschetst wat de situatie is ten opzichte van 2027. Zij wil dat meer in visualisaties tonen en het liefst gebiedsgericht. Het AB krijgt dan op een kaart te zien waar het waterschap met welke opgaven bezig is en wat de voortgang is.

Het is de bedoeling het AB ook mee te nemen in het bouwproces van de nieuwe manier van werken. De watertransitie en de ambitie voor 2050 worden vertaald naar de effecten. Ook dat zal zich ontwikkelen de komende jaren. Het zicht op hoe het gaat lopen met de gebiedsprocessen wordt steeds beter. Continu zal de blik op 2050 zijn gericht. Van daaruit wordt teruggedeneerd wat nodig is in de nieuwe WBP's, maar ook in de jaren na 2022. Het AB zal worden geïnformeerd en er zal met het AB ook vooruit worden gekeken. Bovendien zal blijken dat er hier en daar bijsturing nodig is. Dat is mede afhankelijk van hoe het met de partners gaat lopen. Lukt het het waterschap om die partners goed te ondersteunen

en lukt het hen om de opgaven goed bij elkaar te brengen? Ook dat is een kwestie van informeren, vooruitkijken en bijsturen.

Om het AB betrokken te houden, zal het een en ander nodig zijn aan beleid en instrumentarium. Dat wordt een belangrijk onderwerp van gesprek met het AB. De kaderstellende rol van het AB zal de komende periode moeten worden gebruikt. Het maatwerk per gebied is afhankelijk van de opgaven in dat gebied en van de samenwerking met de partners en de overige ontwikkelingen. Je kunt niet in de toekomst kijken, maar alle onvoorziene gebeurtenissen en alles wat wordt geleerd maken bijstelling in overleg met het AB nodig.

De heer De Jonge merkt op dat de afkorting VSS staat voor “volledige schade-loosstelling”. VSS is gekoppeld aan de Onteigeningswet. Er moet een heel goede aanleiding zijn voor de overheid om dit instrument in te zetten. Voor onteigening moet je aantonen dat je bepaalde doelen moet realiseren en dat bepaalde grond daarvoor echt nodig is. Als er alternatieven zijn om de doelen op een andere manier te bereiken, vervalt de basis voor onteigening. Dat betekent voor de eigenaar (een ondernemer, particulier of stichting) dat de schade volledig wordt vergoed. Bij het bepalen van de werkelijke schade komt heel wat expertise kijken. In de Onteigeningswet staat ook dat degene met wie je de procedure doorloopt, er geen voordeel aan mag hebben. Maar de vraag is wie bepaalt wat een voordeel is. Zijn ervaring met de projecten van het PAS-Natura 2000 is dat er behoorlijk wat dossiers waren met de potentie van de onteigeningstitel, maar dat alle inspanning van de overheid (provincie en waterschap) erop was gericht om te voorkomen dat die titel moest worden opgelegd. Er is maar één dossier in het gebied waar de procedure waarschijnlijk wordt doorgezet. Tot nu toe is altijd gelukt om er in goed overleg uit te komen. De procedure dwingt tot een goed gesprek en dwingt met name de overheid om de beste oplossing te vinden.

De financiële waarde die je eraan kunt toekennen, is koffiedikkijken, maar bij grond moet je denken aan een 10% tot 20% hogere waarde dan de taxatiewaarde. Het is voornamelijk een tegemoetkoming in de geleden schade. Kosten voor adviseurs, voor verhuizen en voor verplaatsing worden allemaal vergoed in het kader van de VSS.

Gelijkberechtiging is eigenlijk een verkoopproces. Het gaat om grond die nog niet is ingericht, die in handen van de overheid is en wordt verkocht zonder opstal, maar wel met een bestemming; veelal een natuurbestemming. Bij gelijkberechtiging bied je de grond aan aan potentieel geïnteresseerden. De partijen die interesse tonen om die grond om te vormen tot natuur, kunnen een plan indienen dat door een onafhankelijke commissie wordt beoordeeld. Het is een vrije, openbare inschrijving, waaraan een TBO kan meedoen, maar ook een collectief van agrarische ondernemers. Daarbij gaat het dus om een situatie waarbij de grond nog niet is ingericht is en je een eigen plan kunt maken.

De andere situatie is dat het gebied al is ingericht vanwege van de tijdsdruk die vaak op inrichting zit. In het kader van PAS-Natura 2000 is er een groot areaal natuurnetwerk ingericht met gronden in eigendom van de provincie. De provincie zet deze gronden op de markt en vraagt wie interesse heeft om dit gebied te beheren. Ook dat kan per openbare inschrijving. In het verleden gingen dergelijke natuurgronden altijd naar de grote TBO's, maar nu is de inschrijving opengesteld voor iedereen die interesse heeft. De provincie wil wel graag dat er ruimte is voor ondernemend natuurnetwerk, dus dat er enige vorm van landbouw kan plaatsvinden. In het gebied van De Dommel werken op enkele plaatsen individuele agrariërs voorstellen uit voor een ondernemend natuurnetwerk. Zij kunnen dan hun bedrijfsactiviteiten uitbreiden met natuurinclusieve landbouw.

Mevrouw Borst voegt daaraan toe dat het belangrijk is dat alle opties worden meegenomen om grond beschikbaar te krijgen voor het behalen van de waterdoelen. In de vorige sessie zijn daarvan mooie voorbeelden genoemd. De mogelijkheden zijn dus veel breder dan alleen VSS.

De heer Hendriks stelt dat net is gezegd dat De Dommel bij de integrale gebieds-aanpak een rol gaat vervullen zonder belang. Dat lijkt hem een goede positie om te zorgen dat allerlei partijen gaan meepraten. Maar De Dommel heeft natuurlijk wel belangen: zorgen voor water en de waterdoelen bereiken. Hij wil weten hoe dat intern wordt georganiseerd. Als één persoon dat gaat doen, krijgt die volgens hem gewetensproblemen of die persoon wordt niet vertrouwd. Zet het waterschap dan meer mensen in die het met meerdere rollen belast?

De heer De Jonge antwoordt dat de taken over meer mensen worden verdeeld. De persoon met de wat meer neutrale jas is een aparte functionaris. Er zit ook iemand met de blauwe jas aan tafel. Maar ook als je je neutraal en onafhankelijk opstelt, kun je het waterverhaal vertellen en dat wordt ook geaccepteerd.

Mevrouw Borst vult aan dat er daarom bij het instellen van een bestuurlijke groep voor een gebied, bewust voor is gekozen daar een onafhankelijke voorzitter boven te stellen. Dan zit je echt als gelijkwaardige partners in zo'n proces. Dat is een van de manieren om de dubbelrol zo goed mogelijk in te vullen.

Mevrouw Schouten vraagt zich af of "Dommeldal uit de verf" ook onder zo'n proces valt.

De heer De Jonge ziet "Dommeldal uit de verf" als een initiatief van derden waarin De Dommel participeert. Dat is in het gebied van de Beneden-Dommel en daar loopt strikt genomen geen GGA-proces. Maar daar is zoveel activiteit dat het goed is als de partners op gezette tijden bij elkaar komen.

De heer Van Bree stelt dat er is gezegd dat de aanpak moet worden bijgesteld door middel van regelgeving. Hij wil weten aan wat voor soort regelgeving hij dan moet denken.

Mevrouw Borst wijst op de Keur, waarin alles kan worden geregeld. Zeker bij de gebiedsgerichte aanpak wordt alles samen met de partners gedaan, maar op sommige onderdelen wil het waterschap misschien wat steviger inzetten richting het bebouwd gebied. Als je daar zou merken dat de waterkwaliteit achterblijft, zul je iets moeten doen.

De heer Van Bree vraagt zich af of dat niet vertragend werkt.

Mevrouw Borst meent dat alles het beste en snelste gaat als je dingen samen doet. Maar het is mogelijk dat er bij voorbeeld op het gebied van de kleine ontstekkingen iets moet worden geregeld.

De voorzitter herinnert zich in het kader van WBP5 een discussie in het AB over regelgeving als sturingsinstrument. Het is niet zo dat het waterschap het gebied intrekt met de vraag wat het kan reguleren, want dat is vaak niet de beste opningszet. Maar je moet ook niet uitsluiten dat je op sommige punten opnieuw kaders wil stellen en die in regels wil gieten, zodat iedereen weet waaraan hij toe is en zich daaraan ook kan houden.

De heer Tönissen heeft begrepen dat in een aantal GGA-gebieden, met name in het zuiden, het waterschap de trekker is. In de andere gebieden liggen op een aantal plekken ook GGA-gebieden, maar niet overal. Daar hebben andere partijen, zoals "Dommeldal uit de verf", de leiding genomen en die richten zich vooral op het realiseren van natuurnetwerk. In WBP5 gaat het waterschap de flanken

op, buiten het natuurnetwerk. Aan de ene kant is er een belang om buiten die lijnen de flanken op te gaan; aan de andere kant is er de keuze om niet de integrale rol te spelen. Hij wil weten hoe De Dommel daarmee moet omgaan.

Mevrouw Borst erkent dat De Dommel daar in een spagaat zit. Het liefst wil het waterschap het hele gebied trekken en overal de integrale opgave doen, want doel is overal de watertransitie. Maar dat is niet te realiseren voor deze organisatie, want die opgave is te omvangrijk. De grootste snelheid wordt bereikt als je heel gefocust in een aantal gebieden met een grote ploeg naar binnen trekt en alle zaken goed in beeld brengt. Alles wat je daar realiseert, kun je uitrollen. Het zou prachtig zijn als het lukt om in de vijf gebieden waar De Dommel trekker is, met de ambitie al richting 2050 te gaan en dan alle goede leerervaringen meteen in de rest van het gebied uit te rollen. In de periode tot 2027 zal De Dommel in de andere gebieden de partners zoveel mogelijk helpen en het verhaal van de watertransitie continu uitdragen. De ontwikkelingen staan daar dus niet helemaal stil, maar zij schat in dat het waterschap in een latere periode zelf nog naar die gebieden zal moeten.

De heer Tönissen meent dat de partners in die gebieden ook voortgang kunnen maken, zodat het natuurnetwerk wordt gerealiseerd. Het waterschap kan daarna over een aantal jaren het gebied in om de watertransitie op te pakken. Volgens hem is een van de verwijten aan de overheid dat die om de vijf jaar het gebied in moet en dan tot de conclusie komt dat er nog het een en ander moet gebeuren, bij voorbeeld aan drainage. Hij vraagt of De Dommel door bestuurlijke invloed kan zorgen dat de partners weten wat er in fase I moet gebeuren, maar ook dat het waterschap nog komt.

Mevrouw Borst stelt dat hard wordt nagedacht hoe het verhaal moet worden verteld. De projecten die De Dommel doet, gaan fantastisch, maar op een wat kleinere schaal. De instrumenten die nodig zijn om de schaal te vergroten, ontbreken nog. In de zones rondom de natte natuur moet De Dommel echt nog het een en ander doen, samen met de medeoverheden, met name de provincie. Maar de partners hebben die instrumenten ook niet. De Dommel moet die ontwikkelen om ze mee te kunnen geven naar de andere gebieden toe. Zij herhaalt dat het een kwestie is van leren, experimenteren, ontdekken en instrumenten ontwikkelen. Van belang daarbij is hoe je de zaken vertelt.

De heer Tönissen meent dat dit ook geldt voor de eigen gebieden. Bij de Groote Beerze wordt nu goed werk verricht, maar ook als De Dommel daar de flanken opgaat, is niet alles gedaan. De vertraging is misschien in het ene gebied groter dan in het andere, maar het is wel een standaard gegeven. Daar zal het waterschap over moeten communiceren, want de kans is groot dat het in gebieden over enkele decennia terug zal komen.

Mevrouw Kwinten vraagt of tot de kleine onttrekkingen ook de onttrekkingen behoren van burgers die hun tuintje beregenen met leidingwater.

Mevrouw Borst antwoordt dat die niet vallen onder de noemer “kleine onttrekkingen”, want daarmee worden echt de kleine grondwateronttrekkingen bedoeld. Als je kijkt naar de grondwaterbalans, komen de grondwateronttrekkingen van de industrie en Brabant Water wel in beeld. In het grondwaterconvenant wordt gekeken naar de huidige grondwaterbalans en de gewenste grondwaterbalans.

De voorzitter wijst erop dat het AB in de vorige cyclus is geïnformeerd over dat grondwaterconvenant. In het kader van het terugdringen van grondwaterwinning en -verbruik heeft Brabant Water de opgave om tot waterbesparing te komen. Er is bij voorbeeld een betere communicatie nodig over het als particulier beregenen

van je tuin met drinkwater, want dat zou niet mogen voorkomen. Brabant Water heeft op zich genomen om de autonome groei om te buigen. De winning vindt nu voor honderd procent plaats uit drinkwater en het is de bedoeling ook andere bronnen te gebruiken

In het kader van het grondwaterconvenant trekken de waterschappen het project van de kleine onttrekkingen. Hij is zelf het bestuurlijk aanspreekpunt. Als daarover vragen zijn, wil hij die graag in de commissie behandelen.

Mevrouw Kwinten vraagt waarom er wordt gesproken over partners en over agrariërs. Zij vindt het een gemiste kans dat een agrariër niet als partner wordt gezien. Door het onderscheid zet je die groepen tegenover elkaar en dat gebeurt volgens haar ook aan de keukentafel.

Mevrouw Borst vindt het goed dat mevrouw Kwinten de spiegel voorhoudt, want dat onderscheid is absoluut niet de bedoeling. Zo wordt er ook niet naar gekeken. Er is al gezegd dat De Dommel straks in gebieden samen met de partners, waaronder de agrariërs, de beelden voor de toekomst gaat opbouwen; ook de beelden van agrariërs voor hun toekomst.

De voorzitter stelt dat zich onder de partners ook agrariërs bevinden. Hij wijst er wel op dat als alleen de partners waren genoemd, er wellicht was gevraagd waarom de agrariërs niet waren genoemd. Bij de woordkeuze moet men zich dan ook zeer bewust zijn hoe gevoelig sommige dingen liggen.

De heer De Graaff meent dat partners niet allemaal even sterk zijn. Hij herinnert zich een discussie over de locatie voor een waterberging. Die mocht niet in een bepaald gebied komen, omdat het bestemd was als industrieterrein. Het is belangrijk om aan alle partners in het gebied te laten zien dat De Dommel iedereen gelijk behandelt. Een gemeente die uit is op banen en een eigenaar die grond heeft om een industrieterrein te ontwikkelen staan natuurlijk veel sterker in hun schoenen dan de argeloze agrariër die in zijn eentje boven op een zandhoop met een paar hectare grond zit en die wordt uitgespeeld door het waterschap. Die zandhoop komt dan als eerste aan de beurt en de rest komt dan bij natuurbeheerorganisaties. De problemen liggen meestal rond bebouwing of geplande bebouwing. Op het gebied van de ruimtelijke ordening ligt er dus een behoorlijke uitdaging. Hij vraagt zich dan ook af hoe je moet omgaan met tegenstanders die waarschijnlijk sterker zijn.

Mevrouw Borst antwoordt dat zij in dit voorbeeld netjes eerst het ambtelijke spoor zou volgen om daarna eventueel bestuurlijk op te schalen. De heer Lokin gaat dan met de provincie praten of de watergraaf spreekt de gedeputeerde aan. Het gaat in dit geval om een agrariër op de hoge droge gronden, die minder sterk zou staan, maar zij durft te zeggen dat de medewerkers er alles aan doen om zulke agrariërs te helpen. Het waterschap zal ze zeker niet laten bungelen

De heer De Graaff betreurt het dat hij de excursie niet kon meemaken, zodat hij het goede voorbeeld niet heeft meegekregen.

Mevrouw Borst antwoordt dat het de bedoeling is zulke excursies vaker te houden.

De voorzitter voegt daaraan toe dat deze excursie absoluut naar meer smaakte, te meer omdat dit de opstartfase is van wat komen gaat. Alles wordt de komende tijd natuurlijk steeds tastbaarder. Dan is het goed om ook in die fase het AB te tonen wat er gebeurt, welke knelpunten er zijn en hoe daarmee wordt omgegaan.

De heer Van Ham wijst op een opmerking van mevrouw Borst dat er op een aantal onderdelen nog uitvoeringsachterstand wordt opgelopen, doordat het waterschap percelen die nodig zijn nog niet in eigendom heeft. Maar voor de uitvoering van een natuurnetwerk hoeft je niet per definitie eigenaar te zijn. Op een aantal plekken is het weliswaar beter dat het waterschap eigenaar is, maar op veel plekken is dat helemaal niet nodig. Dan gaat het erom dat je met partijen in de regio goede afspraken maakt over het toekomstige beheer, onderhoud en gebruik. Het waterschap moet zich realiseren dat het in veel gevallen geen eigenaar is van de percelen waar het bedoelingen mee heeft. Het is ook niet verantwoordelijk voor de bestemmingsplannen, maar kan er als partner hooguit invloed op uitoefenen. Er is afgesproken dat er niet op voorhand wordt onteigend en dat het waterschap in alle gevallen het eigendomsrecht respecteert. Het natuurnetwerk is door de provincie vastgesteld, maar er is wel naar de wensen van het waterschap geluisterd. Voor een aantal zaken waarvoor het waterschap aan de lat staat, zoals de KRW en Natura 2000, is niet door De Dommel maar op andere tafels bepaald wat de normstelling wordt. Uiteindelijk hoort het wel tot de opdracht van De Dommel om daaraan inhoud te geven. Er is een afrekenmoment in 2027. Natura 2000 moet dan zijn gerealiseerd; ten aanzien van de KRW moet het waterschap ten minste een stevige inspanning leveren.

De discussie ging net over de vraag of boeren wel als partner worden gezien. Hij is ondernemer in het gebied en hij ziet het waterschap als partner voor zijn taak. Hij produceert niet alleen melk, maar ook een natuurproduct. Hij heeft marktconcepten waarin natuurbeheer en bevordering van biodiversiteit onderdeel van de economische bedrijfsvoering zijn. Maar toen hij jaren geleden aan het waterschap vroeg of het zijn partner wilde zijn in het realiseren van de biodiversiteitsdoelen, was het antwoord dat De Dommel een andere agenda had en dat hij het zelf maar moest doen. Zo'n houding kan niet. Als je in het gebied samenwerkt, hoor je ook oog te hebben voor de belangen van anderen, ook al komt dat in de agenda even niet uit. Het waterschap komt soms bij grondeigenaren op een moment dat het hen niet uitkomt. Maar dan verwacht het waterschap wel een uitnodiging om het gesprek aan te gaan. De houding van het waterschap is belangrijk voor ondernemers die al bezig zijn met duurzaamheidsinitiatieven, met biodiversiteitsinitiatieven, met natuurconcepten en beheerconcepten, maar ook met bedrijfswaterplannen waarvoor investeringen worden gedaan. Het waterschap moet niet alleen willen samenwerken als het de ondernemers nodig heeft, maar ook als de ondernemers het waterschap nodig hebben. Misschien kun je dan niet alle gewenste zaken realiseren, maar wel meer dan nu het geval is.

De voorzitter noemt dit een belangrijk punt, dat hij ook herkent uit de discussie over het WBP. Het eigendomsrecht dient te worden gerespecteerd en moet uitgangspunt zijn voor een goed gesprek met een eigenaar van een stuk grond. Zo'n goed gesprek komt alleen tot stand als je iemand in de ogen kijkt en op hetzelfde niveau acteert. Hij hoopt overigens dat, als de heer Van Ham nu het waterschap zou benaderen met zijn verzoek, er een ander antwoord komt dan destijds.

De heer Van Ham voegt nog toe dat, nu de uitwerking van de gelijkberechtiging steeds meer vorm begint te krijgen en ook Europa hierover duidelijkheid heeft gegeven, de grondslag voor onteigening feitelijk komt te vervallen. Iedereen moet zich daarvan goed bewust zijn. Als het waterschap dus iets wil op andermans grond, moet het overeenstemming bereiken. Onteigenen zal in de toekomst niet meer lukken, uitzonderingen daargelaten.

Mevrouw Borst wijst erop dat het waterschap helemaal niet wil onteigenen, maar er graag samen wil uitkomen. Je moet alle instrumenten kunnen inzetten, zodat je veel opties en mogelijkheden kunt aanbieden als je aan tafel komt te zitten. Zowel het waterschap als de grondeigenaar hebben de tijd nodig om plannen te maken, die te laten bezinken en erover na te denken.

Mevrouw Van Bree vraagt of Hart van Brabant samenwerkt met De Dommel of dat het een zelfstandige GGA is.

De voorzitter antwoordt dat Hart van Brabant een intergemeentelijk samenwerkingsverband is van acht gemeenten rond Tilburg.

Mevrouw Slegers onderstreept de woorden van de heer Van Ham. Zij werkt veel met jonge agrariërs en zij heeft al jaren geen agrariër meer getroffen die niet wil meewerken aan dergelijke gebiedsprocessen. Als er sprake is van wederkerigheid, helpt het goede gesprek. Het is goed dat deze presentatie ook in die geest is gehouden. Zij proeft de intentie om op die manier te werken en gelooft erg in die positieve aanpak.

Mevrouw Schouten zegt dat zij in haar werk als deskundige voor Vabimpuls (vrijkomende agrarische bebouwing) heeft gemerkt dat van alle agrariërs bij wie zij over de vloer komt, niemand grond wil verkopen. Maar zij staan altijd open voor nieuwe ontwikkelingen. Zij meent dan ook dat er veel te bereiken is.

Mevrouw Van der Zanden vindt dit een dermate belangrijk onderwerp dat het AB niet alleen via de burap moet worden geïnformeerd, maar dat de GGA periodiek op de agenda moet komen.

Mevrouw Borst zegt dat er nog geen vaste momenten zijn ingepland, maar voor het informeren van het AB worden eigenlijk alle bestaande mogelijkheden gebruikt. Dat zijn sowieso de reguliere P&C-producten en de waterbrief. Hoewel iedereen overdag lastig in zijn tijd zit, is het ook de bedoeling vaker in de gebieden te gaan kijken. Bovendien zijn er altijd informatiemomenten als dit in te plannen. Zij zegt nogmaals toe dat het AB van alle ontwikkelingen op de hoogte wordt gesteld.

De voorzitter twijfelt er niet aan dat de gebiedsgerichte aanpak de komende tijd bij alle betrokkenen zal bepalen hoe er over het waterschap wordt gesproken en gedacht. De Dommel kan laten zien wat zijn bedoeling is. Het moet duidelijk zijn wat De Dommel wil en het moet gaan staan waar het voor gaat. Dat kan alleen met een goed samenspel tussen organisatie en bestuur. Daarvoor moet worden gezocht naar een manier van rapporteren en naar het meenemen van het AB die daarbij past. Suggesties daarvoor zijn welkom.

3. Sluiting

De voorzitter sluit te 20.35 uur, de vergadering.

Aldus vastgesteld in de vergadering van het Algemeen Bestuur d.d. 11 mei 2022.

E. de Ridder
(voorzitter)

H.J. Kielenstijn
(secretaris)